

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/B/2021/36122163745340164

PARTICIPATÍVNY ROZPOČET NA ÚROVNI
ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY V SR

Bakalárska práca

2021

Filip Tchurík

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

PARTICIPATÍVNY ROZPOČET NA ÚROVNI
ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY V SR

Bakalárska práca

Študijný program: Financie bankovníctvo a investovanie

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Daša Belkovicsová, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že celú predkladanú záverečnú prácu som vypracoval samostatne a všetku použitú literatúru som uviedol v zozname použitých zdrojov.

Dátum:

.....

Filip Tchurík

Pod'akovanie

Chcel by som vysloviť poďakovanie vedúcej mojej záverečnej práce Ing. Daši Belkovicsovej, PhD., za jej cenné rady, odborné vedenie a konzultácie v priebehu vypracovania našej bakalárskej práce.

ABSTRAKT

TCHURÍK, Filip: Participatívny rozpočet na úrovni územnej samosprávy v SR. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Daša Belkovicsová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2021, 44 s.

Cieľom bakalárskej práce je vymedzenie participatívneho rozpočtovania na Slovensku a v zahraničí a návrh jeho implementácie v samospráve mesta Giraltovce. Bakalárska práca je rozdelená do 3 kapitol. Obsahuje 4 tabuľky, 2 grafy a 2 prílohy. Prvá kapitola sa zameriava na teoretické vymedzenie rozpočtových pojmov a zaradenie participatívneho rozpočtovania ako novej formy rozpočtovania na Slovensku, zároveň bližšie charakterizuje participatívny rozpočet vo svete a na Slovensku, jeho prvé implementácie a následná história. V ďalšej kapitole sa rozoberá hlavný cieľ bakalárskej práce, a taktiež metódy skúmania využívané pri jej vypracovávaní. Záverečná časť sa zameriava na implementáciu participatívneho rozpočtu v konkrétnej samospráve mesta Svidník a taktiež obsahuje aj SWOT analýzu implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve a následne charakteristiku postupov danej implementácie. Výsledkom riešenia danej problematiky je pokus o implementovanie participatívneho rozpočtu v samospráve mesta Giraltovce.

Kľúčové slová:

rozpočet, participatívny rozpočet, rozpočtovanie, rozpočet samosprávy, participatívne rozpočtovanie

ABSTRACT

TCHURÍK, Filip: Participatory Budget at the Level of Self-Government in Slovakia. University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Finance. Thesis supervisor: Ing. Daša Belkovicsová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2021, 44 p.

The aim of the bachelor thesis is to define the participatory budgeting in Slovakia and abroad and to present a proposal for its implementation in the municipality of Giraltovce. The bachelor thesis is divided into 3 chapters. It contains 4 tables, 2 charts and 2 annexes. The first chapter focuses on the theoretical definition of budgetary terms and the inclusion of participatory budgeting as a new form of budgeting in Slovakia. At the same time, the chapter characterises more in detail the concept of the participatory budgeting in the world and in Slovakia, its first implementation and its subsequent history. The next chapter describes the main objective of the bachelor thesis, as well as the research methods used in its development. The final part focuses on the implementation of the participatory budget in the municipality of Svidník. It also contains a SWOT analysis of the implementation of the participatory budget in the selected municipality and subsequently a description of the procedures of its implementation. The result of the discussion is an attempt to implement the participatory budget in the municipality of Giraltovce.

Key words: budget, participatory budget, budgeting, budget of a municipality, participatory budgeting

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ.	11
1.1 Vymedzenie základných pojmov.....	11
1.2 Rozpočty verejnej správy	12
1.3 Nové prístupy k rozpočtovaniu na Slovensku	15
1.4 Participatívny rozpočet	15
1.4.1. <i>História a vývoj participatívneho rozpočtu.....</i>	<i>19</i>
1.4.2. <i>Participatívny rozpočet a Slovensko</i>	<i>21</i>
2. CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	26
3 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA	28
3.1 Participatívny rozpočet implementovaný v meste Svidník	28
3.2 SWOT analýza implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve	33
3.3 Postupy a náležitosti pre tvorbu a implementáciu participatívneho rozpočtu	34
3.4 Implementácia participatívneho rozpočtu v samospráve mesta Giraltovce	37
ZÁVER	39
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	41
ZOZNAM PRÍLOH.....	44

Zoznam tabuliek a grafov

Tabuľky:

<i>Tabuľka 1:</i> Zoznam miest a obcí s neaktívnym participatívnym rozpočtom.....	22
<i>Tabuľka 2:</i> Zoznam miest a obcí s participatívnym rozpočtom	23
<i>Tabuľka 3:</i> Zoznam samosprávnych krajov s neaktívnym a implementovaným participatívnym rozpočtom	25
<i>Tabuľka 4:</i> SWOT analýza implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve	34

Grafy:

<i>Graf 1:</i> Počet participatívnych rozpočtov celosvetovo	20
<i>Graf 2:</i> Implementácia participatívneho rozpočtu v slovenských mestách a obciach	24

Úvod

Rozpočet štátu, ako aj rozpočet konkrétnej samosprávy, v ktorej žijeme, nás denne ovplyvňuje, pritom problematiku participatívneho rozpočtovania pozná len málo ľudí a vieme si jeho správnym využívaním my občania nie málo polepšiť k nášmu každodennému životu, našim záľubám a koníčkam. Otvára nové možnosti, ako bližšie spojiť občanov s mestom, v ktorom žijú, zvýšiť ich záujem o chod danej samosprávy, ako aj celkovo zlepšiť efektívnosť využívania miestnych financií. Z dôvodu nízkeho povedomia o tejto problematike sme sa rozhodli rozobrať si participatívny rozpočet z viacerých hľadísk, ukázať jeho začiatky vo svete, priblížiť pokusy o jeho zavedenie v samosprávach na Slovensku, ako aj konkrétne fungujúce participatívne rozpočtovanie v bežných slovenských obciach a mestách. Týmto štýlom chceme dosiahnuť, aby aj bežný slovenský občan téme pochopil a porozumel.

Bakalárska práca je rozdelená na tri kapitoly. V prvej kapitole rozoberáme tému rozpočtovníctva a jednotlivých foriem rozpočtov, zároveň analyzujeme problematiku participatívneho rozpočtu, a to všeobecne vo svete, ako aj konkrétne na Slovensku. Poukazujeme na jednotlivé úskalia pri nesprávnom postupe implementácie participatívneho rozpočtu v konkrétnych samosprávach a ich následný zánik, ako aj na doteraz správne fungujúce participatívne rozpočty. V ďalšej kapitole bakalárskej práce sme si vymedzili jej ciele a opísali metódy skúmania využívané pri jej vypracovávaní. Nakoniec v kapitole tretej poukazujeme na správnu implementáciu v meste Svidník a pokúšame sa implementovať participatívny rozpočet aj v samospráve mesta Giraltovce. Z doterajších zistení sme ďalej vypracovali SWOT analýzu, ktorá rozoberá pozitíva aj prípadné negatíva tohto typu rozpočtovania.

Bakalárska práca je určená jednak pre študentov z oblasti bankovníctva a financií, ako aj širšej verejnosti, ktorá sa zaujíma o riešenie problematiku. Naša práca by mala taktiež slúžiť ako pomôcka pri snahe implementovať participatívny rozpočet v samospráve miest a s jej pomocou predísť možným neúspechom a zredukovať spomínané záporné stránky či hrozby s ňou spojené.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Participatívny rozpočet je jedným z nových prístupov k rozpočtovaniu na Slovensku. V nasledujúcich kapitolách si participatívny rozpočet zaradíme ako jednu z podkapitol hlavného štátneho rozpočtu a priblížime podstatu, ako aj jeho prvé implementácie vo svetových ekonomikách a na Slovensku.

1.1 Vymedzenie základných pojmov

Základom efektívneho fungovania domácností, firiem, dokonca aj štátu je finančné plánovanie, rozpočtovníctvo. Rozpočtovníctvo môže byť definované ako istá činnosť, ktorá určuje ekonomické úlohy, predpokladané príjmy a výdavky, výsledok hospodárenia, a to všetko na isté časové obdobie vopred.¹ Výsledkom rozpočtovníctva je finančný plán, rozpočet. Pojem rozpočet sa dá chápať a vysvetliť z viacerých hľadísk. Rozpočet a akákoľvek jeho forma obsahuje prehľad príjmov a výdavkov v rámci hospodárskej činnosti za určité obdobie, najčastejšie za jeden rok, v peňažnom vyjadrení.²

Konkrétne štátny rozpočet vieme definovať po formálnej stránke ako istú bilanciu štátneho hospodárenia za určité rozpočtové obdobie a taktiež po obsahovej stránke ako nástroj na zabezpečenie realizácie osobitných funkcií štátu a tvorí celkový dokument o štátnych financiách. Je schvaľovaný parlamentom a uverejňuje sa vo forme zákona.³ Má vedúce postavenie v rámci systému verejných financií, keďže sa štátny rozpočet mení právnou legislatívou ako ekonomická kategória do systému finančno-právnych inštitútov, ktoré právne združujú sústavu ďalších obdobných peňažných vzťahov, na základe ktorých sa nenávratným spôsobom vytvára a rozdeľuje celoštátny fond peňažných prostriedkov, nevyhnutný na finančné krytie požiadaviek štátu.⁴

Rozpočet je plán, to znamená, že odráža vždy len predpoklad výsledku hospodárenia v budúcnosti. Preto buď kvôli nejasnostiam pri jeho tvorení alebo iným neočakávaným udalostiam počas obdobia, na ktoré bol tvorený, môžu nastať finančné nezrovnalosti, t. j. odchýlky (napr. rozpočtový deficit, rozpočtový prebytok).

¹ KUPKOVIČ, M. a kolektív. *Kalkulácie a rozpočty*. 2000, s. 175.

² BELIČKOVÁ, K. a kolektív. *Rozpočtová teória, politika a prax*. 2020, s. 68.

³ MEDVEĎ, J. a kolektív. *Verejné financie*. 2005, s. 97.

⁴ KRÁLIK, J. a kolektív. *Abeceda finančného práva*. 2005, s. 38.

Rozlišujeme viacero foriem rozpočtov z dôvodu, že sú tvorené na všetkých vládnych úrovniach.

Rozpočty podľa formy môžeme rozdeliť nasledovne:⁵

- rodinný (domáci) – základná forma rozpočtu, ktorá porovnáva príjmy a výdavky domácností;
- miestny, obecný, municipálny, oblastný – rozpočet mesta, obce, okresu, regiónu alebo inej formy miestnej samosprávy;
- autonómny – rozpočet organizácie, podniku alebo spoločnosti;
- rezortný – rozpočet určitého rezortu, ministerstva, odvetvia;
- národný – štátny rozpočet, spolkový rozpočet, rozpočet federácie;
- nadnárodný – rozpočet nadnárodnej spoločnosti.

K problematike participatívneho rozpočtu je potrebné rozobrať a bližšie vysvetliť kategórie rozpočtu verejnej správy v kontexte reformy riadenia verejných financií a taktiež podstatu nových prístupov k rozpočtovej politike, kde jedným z nich je prístup demokratický, a to s využitím participatívneho rozpočtovania.

1.2 Rozpočty verejnej správy

Jednotlivé centrálné vládne úrovne si uplatňujú svoje vlastné predstavy o delení verejnej moci, pričom sa prihliada na ich osobitosti, ako napríklad na históriu, uplatňovanú mieru decentralizácie a podobne. Nižšie vládne úrovne, ktoré predstavujú miestnu samosprávu ako sú obce, mestá, municipality a pod., ale aj samosprávu na regionálnej úrovni ako sú kraje, okresy, regióny, departmenty a pod., dostávajú zoznam úloh a zdrojov, s ktorými majú zabezpečiť efektívnosť a hospodárnosť vynakladania finančných prostriedkov vo vzťahu k občanom. Rozpočty nižších vládnych úrovní tvoria významnú zložku sústavy verejných rozpočtov, pričom sa nachádzajú v každom štáte na rozdiel od iných jej súčastí, ktoré sa v jednotlivých štátoch líšia. Vyjadrujú rôznu mieru autonómnosti nižších stupňov verejnej vlády ovplyvnenú už vyššie spomínanou históriou, alebo politickou či ekonomickou vyspelosťou danej krajiny.⁶

Štátny rozpočet, ako aj rozpočty nižších vládnych úrovní, tvorí významnú časť spomedzi verejných rozpočtov, ako aj verejných financií. Je to dôležitý nástroj

⁵ BELIČKOVÁ, K. a kolektív. *Rozpočtová teória, politika a prax*. 2020, s. 68.

⁶ Tamtiež, s. 154.

ekonomického riadenia štátu (vlády) na zasahovanie do ekonomiky. Každý štát, ktorému záleží na jeho efektívnom finančnom hospodárení, vynakladá vysoké úsilie a zodpovednosť pri jeho tvorbe. Rozpočty sú základom štátu a určujú, do akej miery sú vzácne zdroje alokované, prostredníctvom výdavkov, každý fiškálny rok. Formovanie rozpočtových rozhodnutí a správa financií zahŕňa veľa vstupov: plány štátnych agentúr, prognózy príjmov a výdavkov, návrhy vládnych rozpočtov, rokovania o legislatívnom rozpočte a o daňovej politike, činnosti záujmových skupín a implementácia uzákonených rozpočtov.⁷

Ako uvádzame vyššie, zedefinovanie rozpočtu nebýva nikdy jednoznačné, rovnako tomu je aj v tejto danej rozpočtovej forme. Nejednoznačné definovanie štátneho rozpočtu neznamena jeho chybné zedefinovanie, ale to, že skoro každá z definícií zvyrazňuje, či vyzdvihuje iba niektorú stránku štátneho rozpočtu. Vždy je však rozhodujúce hľadisko, podľa ktorého sa vymedzuje. Tieto hľadiská zvyrazňujú buď podstatu štátneho rozpočtu, t. j. jeho obsahovú stránku alebo prejavy jeho podstaty, t. j. javovú stránku. Preto o štátnom rozpočte možno hovoriť ako o:⁸

- finančnom nástroji;
- bilancii príjmov a výdavkov;
- ekonomickom vzťahu;
- programe vlády;
- centralizovanom peňažnom fonde;
- špecifickej forme rozdeľovania;
- súčasťou rozpočtových teórií a názorov.

Vychádzajúc z poznatkov Karnika, základnými riadiacimi princípmi pri tvorení štátneho rozpočtu sú:⁹

- Zásada ročnej platnosti – vytvorený rozpočet sa týka iba nasledujúceho finančného roka. Finančné príspevky schválené zákonodarným orgánom sú platné len pre jeden finančný rok, t. j. do 31. marca toho finančného roka a nemožno ich preniesť do nasledujúceho. V dôsledku toho nevyužitú príspevky na konci finančného roka zanikajú;

⁷ BARRET, K. et al. *State budget sources* [online]. 2016, s. 4. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://www.volckeralliance.org/sites/default/files/attachments/ResourceGuide-ONLINE-Final2.pdf>.

⁸ BELIČKOVÁ, K. a kolektív. *Rozpočtová teória, politika a prax*. 2020, s. 81 - 82.

⁹ KARNIK, S. *Essentials of the budget process of the state government*. [online]. 2000, s. 4-5. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/Essentials-of-the-Budget-Process-of-the-State-Government.pdf?fbclid=IwAR3xgcpYZdKpvwt3tx99afSr5i4ODP6vEmk46psjVJQRK11-JiWpd38vx2g>.

- Zásada komplexnosti – rozpočet musí byť komplexný, to znamená, že musí uvádzať úplný a správny obraz o finančnej situácii štátu;
- Zásada špecifikácie a jasnosti – všetky položky rozpočtu by mali byť presne definované;
- Zásada hrubého rozpočtovania – rozpočet musí obsahovať úplnú hodnotu súčtu všetkých rozpočtovaných položiek, t. j. výšku celkových nákladov na ich obstaranie;
- Zásada správnosti – vyvarovanie sa rozpočtovému deficitu, ako aj rozpočtovému prebytku;
- Zásada nezneužitia schválených finančných prostriedkov na konkrétne účely – finančné príspevky schválené pre konkrétny verejný sektor nesmú byť použité v inom sektore;
- Zásada pravidelnej kontroly a nápravných opatrení – očakáva sa ostražitosť pri tvorbe štátneho rozpočtu na strane príjmov aj na strane výdavkov.

Pri tvorbe štátneho rozpočtu nastalo v Slovenskej republike po roku 1999 pár zmien, konkrétne deväť. Bližšie si priblížime zmenu šiestu, ktorá sa týkala programového rozpočtovania. To znamená, že sa pozmenilo rozpočtovanie výdavkov na konkrétne ciele v rozpočtových programoch. Pilotné kapitoly Ministerstvo školstva SR, SAV, Najvyšší súd SR a Ústavný súd SR zostavili návrh štátneho rozpočtu na rok 2002 po prvýkrát v plnej programovej štruktúre. V programovom rozpočtovaní ide o spôsob prípravy návrhu výdavkov štátneho rozpočtu, ktorého cieľom je:¹⁰

- zabezpečiť účelnosť a efektívnosť výdavkov štátneho rozpočtu;
- zvýšiť zodpovednosť správcu kapitoly za vynakladanie výdavkov štátneho rozpočtu;
- zabezpečiť väčšiu participáciu verejnosti pri príprave programov a väčšiu transparentnosť pri zaobchádzaní s prostriedkami rozpočtu.

Tieto zmeny postavili prvé základy pre možnosť implementácie participatívneho rozpočtovania. Stále ale ostávala nutnosť využitia istých nových prístupov s cieľom modernizácie rozpočtového procesu, priblíženia rozpočtovania medzi občanov a celkovo bližšieho zacielenia verejných výdavkov k potrebám občanov.

¹⁰ BELIČKOVÁ, K. a kolektív. *Rozpočtová teória, politika a prax*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 128.

1.3 Nové prístupy k rozpočtovaniu na Slovensku

Modernizácia prebieha kdekoľvek, od dopravnej infraštruktúry, cez modernizáciu výrobných procesov v podnikoch a inak tomu nie je ani v rozpočtovej politike. Snaha zvýšiť transparentnosť verejných výdavkov, zacieliť ich bližšie k občanom a taktiež zvýšiť dôveru občanov k členeniu verejných výdavkov a ich účelnosti, dovedla na Slovensku rozpočtový proces k modernizácii. Táto modernizácia predstavuje prechod od klasického ponukového rozpočtovacieho prístupu k dopytovému rozpočtovaniu, s cieľom taktiež zvýšiť efektívnosť rozpočtovníctva a dopyt po kvalitnejších službách s možnosťou pomoci aj menším lokálnym podnikom.

Základným rozdielom medzi klasickým ponukovým rozpočtovaním a dopytovým rozpočtovaním je ten, že ponukové rozpočtovanie sa orientuje iba na vstupy, teda rozdelenie finančných prostriedkov iba z hľadiska ich ceny a krátkodobosti, bez ohľadu na ich vzájomné prepojenie. Dôsledkom toho dochádza k subjektívnej a netransparentnej alokácii finančných zdrojov. Na druhej strane dopytové rozpočtovanie vychádza z verejného záujmu, orientuje sa na ciele a priority spoločnosti, ako aj na prepojenie jednotlivých verejných výdavkov v snahe zamedziť netransparentnosti a subjektívnosti ponukového rozpočtovania.

V súčasnosti sa teda kladie dôraz na využívanie dopytového rozpočtovania, a to rôznymi prístupmi, kde sa kladie väčší dôraz na dané výstupy ako vstupy. Sú to napríklad:¹¹

- inkrementálne rozpočtovanie;
- New public management;
- rozpočtovanie s nulovou bázou;
- viacročné rozpočtovanie;
- participatívne rozpočtovanie.

Po aktuálnom začlenení nového rozpočtového prístupu, participatívneho rozpočtovania, si ho môžeme priblížiť v jeho podstate, vzniku a nakoniec implementácii v slovenskom systéme rozpočtovania.

1.4 Participatívny rozpočet

Participácia v rozpočtovaní spočíva vo verejnom rozhodovaní, ktorého dôsledky

¹¹ BELIČKOVÁ, K. a kolektív. *Rozpočtová teória, politika a prax*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 133 - 135.

ovplyvnia širokú verejnú. Do tohto verejného rozhodovania patria aj všetky rozhodnutia o použití verejných prostriedkov (z daní a poplatkov od občanov).¹²

Rozpočet nie je tvorený iba na národnej úrovni, ale aj na regionálnej a lokálnej. Mestá a obce tak tvoria množstvo opatrení, ktoré majú priame dopady na ich obyvateľov, a preto je dôležité, aby sa na ich tvorbe mohli spolupodieľať, teda participovať na nej. Participatívny rozpočet je jeden z najobľúbenejších nástrojov participácie, ako aj jeden z najefektívnejších demokratických nástrojov, ktorý umožňuje občanom a občiankam sa priamo zapojiť do verejného rozhodovania. Presnejšie, podieľať sa na rozdelení časti verejných zdrojov, ktoré mesto, obec alebo vyšší územný celok pre účely participatívneho rozpočtu vyčlení. Ak sa obyvatelia na tvorbe tohto rozpočtu podieľajú, je oveľa vyššia pravdepodobnosť, že dané prerozdelenie verejných zdrojov budú aj akceptovať ako dobré a zmysluplné, vďaka čomu sa zvýši dôvera v samosprávu. Participácia tiež pôsobí ako prevencia konfliktov, pretože vytvára priestor na dialóg a vzájomné spoznávanie sa a porozumenie medzi verejnou správou a obyvateľmi, ale aj medzi rôznymi skupinami obyvateľov.¹³

Výhodou participácie občanov na tvorení tohto druhu rozpočtu je aj to, že je možné občanov ako „verejnú“ bližšie rozčleniť či špecifikovať. Občania tvoria skupinu s rôznymi životnými situáciami a potrebami. A nie všetci majú rovnaké možnosti participovať na tvorbe verejných politík. Isté skupiny obyvateľov môžu byť do istej miery ovplyvnené socioekonomickými, ale aj mocenskými nerovnosťami, ktoré v spoločnosti existujú. Menšiny a znevýhodnené skupiny čelia v snahách o participáciu mnohým bariéram. Najväčšou mierou sa na tvorbe rozpočtov, či všeobecne na tvorbe verejných politík podieľajú ľudia s vyšším vzdelaním, lepšie situovaní a tí, ktorí dokážu efektívnejšie presadzovať svoje záujmy.¹⁴ Práve preto odrážajú potreby, či vízie predovšetkým iba tejto úzkej skupiny obyvateľov a participatívny rozpočet dopomáha k patričnej zmene. Tento problém sa vyskytuje aj pri tvorbe politík priamo zameraných na menšiny či znevýhodnené skupiny (marginalizované rómske komunity, nezamestnaní a pod.), pretože ich stále tvoria iba ľudia, ktorí na to môžu prihliadať, no nie sú to presne oni, ktorí s daným problémom žijú, či sa ich aj priamo každý deň týka a vychádzajú len z predpokladov, čo môže pomôcť/čo

¹² MIKOVÁ, K. a kolektív. *Participovať? Participovať! učebnica participatívnej tvorby verejných politík*. [online], 2020, s. 19. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/parti_uc ebnica.pdf.

¹³ GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, E. a kolektív. *Svidník – mesto pre všetkých*. [online]. 2020, s. 12. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/PP6_pub likacia.pdf.

¹⁴ Tamtiež, s. 12.

môžu najviac potrebovať. Tieto politiky však nikdy nemôžu byť efektívne ani spravodlivé, pretože nereflektujú skutočné potreby všetkých obyvateľov v ich rozmanitosti. Preto je mimoriadne dôležité, aby mali k tvorbe verejných politík prístup naozaj všetci obyvatelia, vrátane napríklad ľudí so zdravotným postihnutím, seniorov, cudzincov, národnostných menšín, ale aj detí a ďalších skupín.¹⁵

Participatívny rozpočet spúšťa proces modernizácie samosprávy a premeny mesta/obce/regiónu/krajiny na lepšie miesto pre život v zmysle predstáv ich obyvateľov. Prináša možnosť pre všetkých občanov, ktorí majú chuť sa do rozhodovania zapojiť, vyjadriť svoj názor, svoj nápad a svoj pohľad na využitie finančných zdrojov v tej oblasti, ktorá je podľa nich najpodstatnejšia a potrebuje zvýšenú pozornosť. Súčasne zvyšuje transparentnosť samosprávy, posilňuje dôveru medzi občanmi a vedením samosprávy, revitalizuje hodnoty partnerstva a solidarity, ako aj podporuje vznik silných lokálnych komunit, ktoré participujú na rozvoji územia. Napriek tomu, že sa participatívne rozpočtovanie dnes stáva veľmi obľúbeným nástrojom participácie na všetkých úrovniach verejnej správy, nie je vôbec tak využívaný a v povedomí občanov, či samospráv, ako by bolo potrebné.

Hlavným cieľom participatívneho rozpočtu je čo najefektívnejšie finančné prostriedky prerozdeliť medzi konkrétne komunity ľudí, či požiadavky daných komunit. Okrem patričných výhod, ktoré participatívny rozpočet so sebou prináša, má aj možné nevýhody. Z najsignifikantnejších môžeme spomenúť:¹⁶

- účasť verejnosti pri tvorbe participatívneho rozpočtu je zvyčajne veľmi nízka;
- občania, ktorí sa zapoja, nemusia byť predstavitelia danej komunity, ktorej finančné prostriedky sú smerované;
- dominantné skupiny môžu vytvárať menší monopol v prerozdeľovaní finančných prostriedkov, alebo sa isté komunity nemusia tvorby rozpočtu zúčastniť;
- ako pri iných procesoch, kde sa vyžaduje viacero vstupov, nie je jednoduché odsledovať priamy politický dopad na všetky konkrétne vstupy;

¹⁵ GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, E. a kolektív. *Svidník – mesto pre všetkých*. 2020, s. 12 - 13.

¹⁶ KIM, S. et al. *Citizen participation in the budget process and local government accountability*, [online], 2013, s. 459. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/260178391_Citizen_Participation_in_the_Budget_Process_and_Local_Government_Accountability_Case_Studies_of_Organizational_Learning_from_the_United_States_and_South_Korea.

- zainteresovaní občania nemusia reprezentovať celú dotknutú komunitu a taktiež nemusia mať dostatok vedomostí pre čo najefektívnejšie prerozdelenie finančných prostriedkov.

Rovnako ako tomu bolo pri pojme rozpočet, resp. štátny rozpočet, ani participatívny rozpočet nemá presnú definíciu. Vysvetlenie môže byť buď politické alebo ekonomické, vysvetľujúce vždy minimálne kritériá, ktoré musí spĺňať. Proces participatívneho rozpočtovania sa prednostne od klasického rozpočtovania líši už v jeho názve, teda participácii a ako uvádzame vyššie, participácii bežných nevolených občanov, ktorí sa rozhodujú a diskutujú o alokácii verejných výdavkov participatívneho rozpočtu. Avšak treba pridať päť základných kritérií, ktoré vymedzujú túto formu rozpočtu:¹⁷

- diskusia o finančných a rozpočtových procesoch, participatívny rozpočet sa zaoberá vzácnymi zdrojmi;
- musí byť zapojená mestská úroveň alebo úroveň okresu (decentralizovaná) s určitými administratívnymi právomocami a prostriedkami (úroveň mestských častí nepostačuje);
- musí ísť o proces, ktorý sa opakuje v priebehu rokov (ak ide od začiatku o proces plánovaný ako jednorazová záležitosť, nejde o proces participatívneho rozpočtu);
- isté formy verejného prerokovania musia byť zahrnuté v rámci špecifických zasadnutí/stretnutí (zapojenie bežných občanov do klasických inštitútov zastupiteľskej demokracie nepredstavuje proces participatívneho rozpočtu). Klasickým inštitútom priamej demokracie sú napríklad voľby alebo referendum, na ktoré máme ako občania právny nárok a máme právo o danej problematike rozhodovať, a to sa teda nemôže pokladať za proces participatívneho rozpočtu);
- je nevyhnutná istá zodpovednosť za výsledky tohto procesu.

¹⁷ DIAS, N. et al. *HOPE FOR DEMOCRACY – 25 YEARS OF PARTICIPATORY BUDGETING WORLDWIDE* [online]. 2014. s. 29. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: http://www.in-loco.pt/upload_folder/edicoes/1279dd27-d1b1-40c9-ac77-c75f31f82ba2.pdf.

Najefektívnejšie využitie participatívneho rozpočtu sa sústreďí na podporu obyvateľov v snahe zvýšiť ich záujem o dianie v ich samospráve, vytvoriť nové občianske iniciatívy a aktivity pre obyvateľov, spájať rôzne skupiny obyvateľov a revitalizovať už existujúce, no nedokončené projekty.¹⁸

1.4.1. História a vývoj participatívneho rozpočtu

Participatívne rozpočtovanie sa začalo formovať a následne šíriť na začiatku 80. rokov minulého storočia v meste Porto Alegre v Latinskej Amerike a následne ďalej do celého sveta. Postupne sa menilo a formovalo, preto sú časté odchýlky, či skôr zmeny v jeho implementácii v rôznych krajinách. Niektoré pri jeho využívaní stále ešte len „experimentujú“, iné ho pokladajú za samozrejmosť. Participatívny rozpočet sa dá pokladať za súčasť sociálneho a politického hnutia podporujúceho participatívnu demokraciu.¹⁹

Berúc do úvahy kritériá spomínané vyššie, v roku 2013 celkovo existovalo medzi 1 269 a 2 778 participatívnych rozpočtov. Okolo 200 prípadov bolo v Európe. V Latinskej Amerike o rok neskôr zaznamenávali niečo medzi 626 až 1 138 rozpočtov, v Európe približne 474 až 1 317, v Ázii medzi 58 až 109 a v Afrike medzi 110 - 211.²⁰ Z globálnej perspektívy ide o podstatný nárast. Za posledných 10 až 20 rokov došlo v Portugalsku, Európe a vo svete k obrovskému nárastu štúdií participatívneho rozpočtovania, ktoré zahŕňali celý rad veľmi odlišných problémov, disciplinárnych prístupov a cieľov.²¹

Na poukázanie rapídneho vývoja a implementácie participatívneho rozpočtovania vo svete, v roku 2019 celkovo existovalo 11 690 až 11 825 participatívnych rozpočtov a okolo 4 577 až 4 676 prípadov bolo v Európe.²² Celosvetovo je Európa na prvom mieste spomedzi všetkých svetových kontinentov (vid' Graf 1).

¹⁸ MIKOVÁ, K. a kolektív. *Participovať? Participovať! učebnica participatívnej tvorby verejných politik*. [online], 2020, s. 159. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/parti_uc_ebnica.pdf.

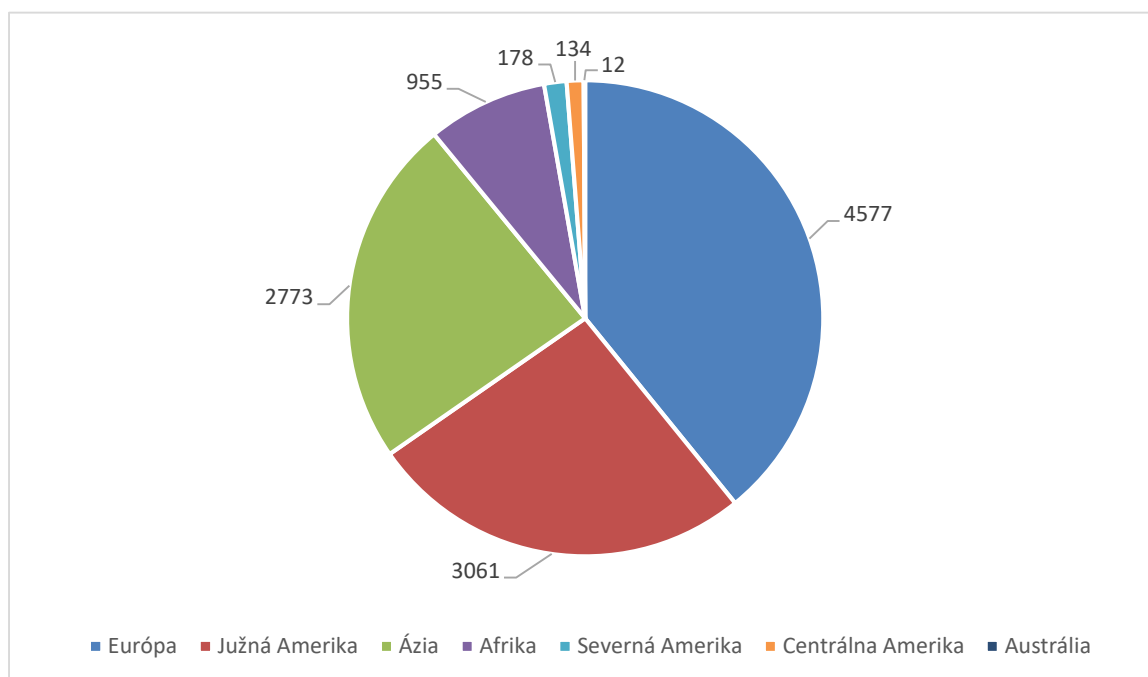
¹⁹ DIAS, N. et al. *HOPE FOR DEMOCRACY – 25 YEARS OF PARTICIPATORY BUDGETING WORLDWIDE* [online]. 2014, s. 23-24. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: http://www.in-loco.pt/upload_folder/edicoes/1279dd27-d1b1-40c9-ac77-c75f31f82ba2.pdf.

²⁰ DIAS, N. et al.. *The Participatory Budgeting World Atlas* [online]. 2014, s. 29. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://www.oficina.org.pt/participatory-budgeting-world-atlas-2019.html>.

²¹ Tamtiež, s. 28. [cit. 2021-3-3].

²² Tamtiež, [cit. 2021-3-3].

Graf 1: Počet participatívnych rozpočtov celosvetovo

Zdroj: vlastné spracovanie podľa DIAS, N. et al. *Participatory Budgeting World Atlas*. [online], 2019, s. 18. [cit. 2021-3-16]. Dostupné na: <https://www.pbatlas.net/pb-world-atlas-2019.html>.

Portugalsko je jedným z lídrov v participatívnom rozpočtovaní spomedzi iných európskych štátov, keďže tento typ rozpočtovania využíva približne 37 % jeho samospráv. Prvýkrát ho zaviedli, rovnako ako na Slovensku, a to v hlavnom meste, pre nich v Lisabone v roku 2008 a v roku 2016 spustilo participatívny rozpočet na národnej úrovni ako vôbec prvá krajina na svete. Taktiež významným faktom, ktorý ich prvenstvo odzrkadľuje je aj to, že v portugalskom meste Cascais viac obyvateľov odovzdalo svoj hlas v rámci hlasovania v participatívnom rozpočte ako v komunálnych voľbách.²³ Prvé miesto spomedzi európskych štátov v súčasnosti zastáva Poľsko, a to implementovaním 1 840 až 1 860 participatívnych rozpočtov v jednotlivých samosprávach (okolo 40 % zo všetkých samospráv v Poľsku). Slovensko sa opäť delí so Slovinskom tentoraz nie len s podobným názvom, ale aj s 15-tou pozíciou, s implementovaním zhruba 50 až 60 participatívnych rozpočtov vo svojich samosprávach.²⁴

²³ GINDLOVÁ, B. a kolektív. *Participatívny rozpočet a jeho uplatnenie v samospráve*. [online], 2019, s. 1. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://mailchi.mp/df15e6792662/participatvny-rozpoet-a-jeho-uplatnenie-v-samosprve?e=105003d1a6>.

²⁴ DIAS, N. et al. *Participatory Budgeting World Atlas*. [online], 2019, s. 27. [cit. 2021-3-16], Dostupné na: <https://www.pbatlas.net/pb-world-atlas-2019.html>.

1.4.2. Participatívny rozpočet a Slovensko

Podľa modelu z Porto Alegre bol takzvaný participatívny rozpočet predstavený aj v slovenských obciach a mestách a iných inštitúciách. Prvýkrát sa o to pokúsili v Bratislave (viď Tabuľka 1), aj keď časť rozpočtu, ktorá mohla byť vyčlenená na participáciu, bola kvôli veľkosti populácie malá. Participatívny rozpočet sa v tomto prípade zameriaval hlavne na kultúru, dôchodcov, mládež, dopravu a životné prostredie.²⁵ Bolo to v poradí druhé európske hlavné mesto, ktoré tento druh rozpočtu implementovalo. O jeho zavedenie sa zaslúžilo občianske združenie Utopia, ktorému sa v roku 2010 podarilo pre tento zámer získať dvoch vtedajších kandidátov na primátora. Napriek tomu, že z volebného programu nového primátora Milana Ftáčnika vyplynul návrh vyčleniť z rozpočtu 1 % výdavkov na priame prerozdelenie občanmi, tento zámer sa nikdy nepodarilo naplniť.²⁶

Hoci daný prvý slovenský pokus o zavedenie participatívneho rozpočtu do praxe nevydržal do súčasnosti (viď. Tabuľka 1), poskytol istú „šablónu“ s informáciami, aké chyby sa vyskytli a načo je potrebné brať väčší ohľad. V rozpätí rokov 2011 – 2014 evidujeme spolu šesť skúseností lokálnych samospráv o zavedenie participatívneho rozpočtu do praxe. V období rokov 2015 – 2018 možno hovoriť o ďalších dvadsiatich štyroch skúsenostiach, pričom takmer dve tretiny z nich spadajú do obdobia posledných dvoch rokov. Dané empirické údaje dokazujú, že povedomie, ako aj implementácia daného typu rozpočtu v slovenských mestách a obciach exponenciálne rastie.²⁷

²⁵ HRABINOVÁ, A. a kolektív. *X+1 otázok a odpovedí o participatívnom rozpočte*. [online], 2020, s. 17. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/x+1%20otazok%20a%20odpovedi%20o%20participativnom%20rozpocte.pdf.

²⁶ GINDLOVÁ, B. a kolektív. *Participatívny rozpočet a jeho uplatnenie v samospráve*. [online], 2019, s. 2. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://mailchi.mp/df15e6792662/participativny-rozpoet-a-jeho-uplatnenie-v-samosprve?e=105003d1a6>.

²⁷ Tamtiež, s. 2.

Tabuľka 1: Zoznam miest a obcí s neaktívnym participatívnym rozpočtom

Mesto / obec	Doba trvania
Bratislava	2011 - 2014
Bratislava - Petržalka	2013 - 2015
Ružomberok	2013 - 2016
Košice - Nad Jazerom	2014
Bratislava - Záhorská Bystrica	2017
Žabokreky	2018
Sološnica	2018 – 2019
Piešťany	2016 – 2019

Zdroj: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Súčasný stav participatívnych rozpočtov na Slovensku. *Zoznam samospráv, ktoré deklarujú, že občanom umožnili spolurozhodovať o rozdelení verejných zdrojov prostredníctvom participatívneho rozpočtu.* [online] 2020. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: Zoznam samosprav PR_2020.pdf.

Na Slovensku zaznamenávame celkovo 53 miest a obcí zo štyroch samosprávnych krajov, ktoré deklarujú, že občanom umožnili spolurozhodovať o rozdelení verejných zdrojov prostredníctvom participatívneho rozpočtu, čo tvorí približne 0,2 % z celkového počtu miest a obcí na území Slovenska (viď Tabuľka 2). Ako sme už spomínali vyššie, veľmi nízke percento v porovnaní s nami hraničiacim Poľskom, ktoré si drží prvenstvo v implementácii participatívneho rozpočtu v praxi na úrovni územnej samosprávy spomedzi všetkých európskych štátov. Číselne sa Poľsko pohybuje okolo 40 % (množstvo miest a obcí s implementovaným participatívnym rozpočtom k celkovému počtu miest a obcí v Poľsku).²⁸

²⁸ DIAS, N. et al.. *The Participatory Budgeting World Atlas* [online]. 2014, s. 26. [cit. 2021-3-3], Dostupné na: <https://www.oficina.org.pt/participatory-budgeting-world-atlas-2019.html>.

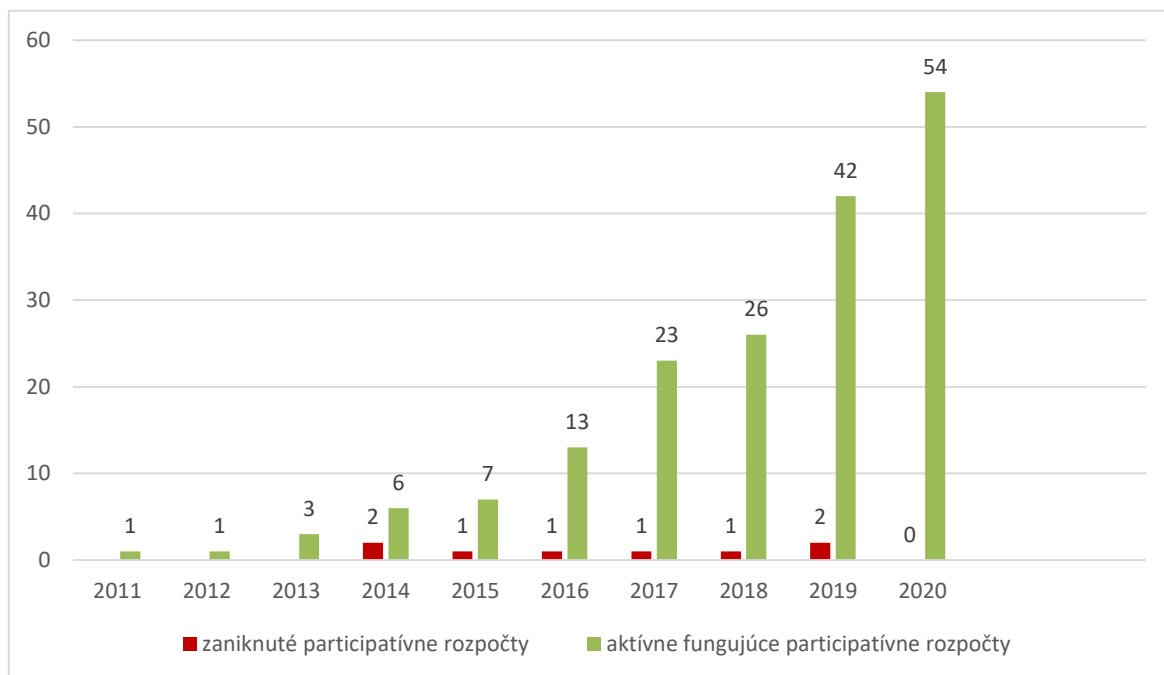
Tabuľka 2: Zoznam miest a obcí s participatívnym rozpočtom

Mesto / obec	Rok implementácie
Bratislava-Nové Mesto	2014
Banská Bystrica	2014
Šaľa	2015
Senica	2015
Svätý Jur	2015
Trnava	2016
Liptovský Mikuláš	2016
Hlohovec	2016
Partizánske	2016
Poltár	2016
Vranov nad Topľou	2016
Nové Mesto nad Váhom	2017
Prievidza	2017
Spišská Belá	2017
Topoľčany	2017
Bratislava-Rusovce	2017
Bratislava-Vajnory	2017
Bratislava-Vrakuňa	2017
Kežmarok	2017
Rožňava	2017
Trstená	2017
Nitra	2018
Poniky	2018
Svidník	2019
Lučenec	2019
Bratislava – Lamač	2019
Vysoké Tatry	2019
Nové Zámky	2019
Považská Bystrica	2019
Trebišov	2019
Pezinok	2019
Chorvátsky Grob	2019
Stará Ľubovňa	2019
Krásno nad Kysucou	2019
Ivanka pri Dunaji	2019
Zálesie	2019
Veľký Šariš	2019
MČ Košice-Sídliisko KVP	2019 alebo 2020
MČ Košice-Západ	2019
Modra	2019
Martin	2020
Humenné	2020
Levice	2020
Rimavská Sobota	2020
Bánovce nad Bebravou	2020
Púchov	2020
Snina	2020
Hnúšťa	2020
Nová Baňa	2020
Stará Turá	2020
Jelšava	2020
Rovinka	2020
Hruštín	2020

Zdroj: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Súčasný stav participatívnych rozpočtov na Slovensku. Zoznam samospráv, ktoré občanom umožnili spolurozhodovať o rozdelení verejných zdrojov prostredníctvom participatívneho rozpočtu. [online] 2020. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: Zoznam samosprav PR_2020.pdf.

Začiatkom roka 2020 sme evidovali viac ako 60 pokusov slovenských miest a obcí vytvoriť občanom možnosť podieľať sa na efektívnejšom prerozdeľovaní finančných zdrojov v ich samospráve pomocou participatívneho rozpočtu (viď Graf 2).²⁹

Graf 33: Implementácia participatívneho rozpočtu v slovenských mestách a obciach

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov HRABINOVÁ, A. a kolektív. *X+1 otázok a odpovedí o participatívnom rozpočte*. [online], 2020, s. 22. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/x+1%20otazok%20a%20odpovedi%20o%20participativnom%20rozpocte.pdf.

Vo viacerých prípadoch je však pochopenie participatívneho rozpočtu diskutabilné, najmä pokiaľ ide o nulovú možnosť občanov v participatívnom rozpočte rozhodovať. Taktiež okrem neúspešných implementácií participatívneho rozpočtovania v samosprávach je významná aj skutočnosť, že v mnohých samosprávach tento rozpočet zanikol (viď Tabuľka 3).³⁰

²⁹ HRABINOVÁ, A. *X+1 otázok a odpovedí o participatívnom rozpočte*. [online], 2020, s. 22. [cit. 2021-3-3], Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/x+1%20otazok%20a%20odpovedi%20o%20participativnom%20rozpocte.pdf.

³⁰ MIKOVÁ, K. a kolektív. *Participovať? Participovať! učebnica participatívnej tvorby verejných politik*. [online], 2020, s. 159. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/parti_uc_ebnica.pdf.

Tabuľka 3: Zoznam samosprávnych krajov s neaktívnym a implementovaným participatívnym rozpočtom

Samosprávny kraj	Doba trvania
Trenčiansky samosprávny kraj	2017 – 2019 (zrušený pre rok 2020)
Bratislavský samosprávny kraj	2018 – 2019 (zrušený pre rok 2020)
Trnavský samosprávny kraj	2019 – súčasnosť
Žilinský samosprávny kraj	2019 – 2019 (zrušený pre rok 2020)

Zdroj: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Súčasný stav participatívnych rozpočtov na Slovensku. *Zoznam samospráv, ktoré deklarujú, že občanom umožnili spolurozhodovať o rozdelení verejných zdrojov prostredníctvom participatívneho rozpočtu.* [online] 2020. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: Zoznam samosprav PR_2020.pdf.

2. CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Využívanie participatívneho rozpočtovania v samospráve so sebou nesie mnohé výhody pre občanov. Zlepšuje v patričnej miere aj životnú úroveň a blahobyt obyvateľov. Keďže na Slovensku tento typ rozpočtu nie je veľmi známy, nie je často využívaný alebo je využívaný nesprávne. Z tohto dôvodu je cieľom bakalárskej práce vymedzenie participatívneho rozpočtovania na Slovensku a v zahraničí a návrh jeho implementácie v samospráve mesta Giraltovce. Na dosiahnutie hlavného cieľa práce je nutné preskúmať implementáciu participatívneho rozpočtovania zo širšej perspektívy, čo bolo dôvodom určenia aj nasledujúcich čiastkových cieľov:

- teoretické vymedzenie pojmov týkajúcich sa rozpočtu a rozpočtovania,
- teoretické vymedzenie participatívneho rozpočtu,
- analýza vývoja participatívneho rozpočtovania vo svete a na Slovensku,
- analýza implementácie participatívneho rozpočtu v meste Svidník,
- SWOT analýza so zameraním na využívanie participatívneho rozpočtovania v samospráve,
- stanovenie postupov a náležitostí pre tvorbu a implementáciu participatívneho rozpočtu.

Skúmaným objektom bakalárskej práce je participatívny rozpočet. Konkrétne sa zaoberáme implementovaním participatívneho rozpočtovania v samospráve na Slovensku. Prvá kapitola práce je zostavená prostredníctvom analýzy rôznych pohľadov na riešenie problematiky rozpočtu a rozpočtovania. Následne nazhromaždením vedomostí o danej problematike identifikujeme základy participatívneho rozpočtovania, jeho vývoja a implementáciu vo svete, ako aj na Slovensku.

Pri zostavovaní bakalárskej práce sme využili rôzne metódy, ako je štúdium odbornej literatúry a komparácia dostupných informácií z odborných článkov a internetových zdrojov. Metodika práce spočívala v zbere informácií a následnom analyzovaní a spracovaní zozbieraných údajov. V našej práci boli použité metódy analýzy, syntézy, komparácie, dedukcie a indukcie. Počas celej práce sa tieto metódy vzájomne prelínajú a dopĺňajú. Analýza odzrkadľuje samotnú členitosť našej práce do kapitol a podkapitol, pre dôkladnejšie pochopenie riešenej problematiky. Túto metódu pokladáme za najsprávnejšiu voľbu.

Prostredníctvom syntézy zovšeobecňujeme jednotlivé pohľady autorov na problematiku participatívneho rozpočtovania do ucelených zákonitostí, ktorými je participatívny rozpočet charakteristický. Za vyvodením našich úsudkov stojí metóda dedukcie, pomocou ktorej zostavujeme SWOT analýzu a taktiež definujeme postupy a náležitosti správnej implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve. Pri formulácii záverov, okrem už spomínanej syntézy, v práci využívame aj indukciu. Prostredníctvom tejto metódy formulujeme závery, ktoré podľa nášho názoru majú potenciál zvýšiť povedomie, ako aj záujem u občanov o tento druh participácie.

Metódu komparácie využívame pri pohľade na vývoj participatívneho rozpočtovania vo svete so zameraním na celkový počet krajín s implementovaným participatívnym rozpočtom, ako aj pri zostavovaní SWOT analýzy. Výsledky týchto komparácií a analýz spracúvame graficky a usporadúvame do prehľadných tabuliek.

3 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

Na úvod tejto kapitoly sa budeme venovať implementácii participatívneho rozpočtu na konkrétnom príklade v meste Svidník. Následne postupom a kritériám, ktoré mesto Svidník využilo pri implementácii participatívneho rozpočtu. V analytickej časti práce si priblížime prostredníctvom SWOT analýzy nie len pozitíva participatívneho rozpočtovania, ale aj jeho negatíva a hrozby. Ďalej sa pokúsime zhrnúť jednotlivé kroky a náležitosti, ktoré si myslíme, že sú pre úspešnú implementáciu participatívneho rozpočtu do samosprávy mesta najdôležitejšie. Nakoľko sme v teoretickej časti spomínali, že povedomie, ako aj využitie participatívneho rozpočtovania každým rokom rastie, pokúsime sa v závere aplikačnej časti implementovať participatívny rozpočet aj do rozpočtového programu mesta Giraltovce, ktorý malo vytvorený na rok 2021.

3.1 Participatívny rozpočet implementovaný v meste Svidník

Ako sme uviedli v práci vyššie, participatívny rozpočet sa formoval rôzne, nie každé mesto má nastavené rovnaké kritériá, či aj výslednú vyčlenenú čiastku z mestského rozpočtu. V rámci bakalárskej práce sme sa zamerali na implementáciu participatívneho rozpočtu v meste Svidník, ktoré ho využíva od roku 2019 (viď. Tabuľka 2). Mesto Svidník sa nachádza na východe Slovenska a má štatút okresného mesta. V poslednom sčítaní obyvateľstva evidovalo 10 606 obyvateľov³¹, teda sa neradí k veľkým mestám. Svidník je mesto, ktoré definovali Gallová a kolektív nasledujúco: „Svidník je otvoreným, bezpečným, ústretovým, partnerským a sociálne stabilným mestom, v ktorom žijú vzdelaní, aktívni a angažovaní občania, ktorí sa svojím mestom hrdia a majú ho radi. Je administratívnym, hospodárskym, kultúrnym, rekreačným a športovým centrom severovýchodnej časti regiónu Šariš na východnom Slovensku a patrí medzi najrozmanitejšie mestá na Slovensku – kultúrne, sociálne, nábožensky a etnicky.“³² Z tohto tvrdenia je zrejmé, že sa občania, ako aj správa mesta budú snažiť angažovať na vysokej úrovni. Historicky sa s mestom spájajú obe svetové vojny, čoho dôkazom je aj pamätník na Dukle v blízkom okolí mesta. V meste

³¹ Štatistický úrad Slovenskej republiky, *Obyvateľstvo podľa miesta sčítania, pohlavia, podmienok bývania, veľkosti lokality*, [online] 2020. [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc40/Obyvate%20pod%20miesta%20s%20pohlavia,%20podmienok%20b%20ve%20veku%20-%20HC40>.

³² GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, E. a kolektív. *Svidník – mesto pre všetkých*. 2020, s. 7.

Svidník žije veľa národnostných menšín ako sú rusíni, rómovia či ukrajinci. Participatívny rozpočet by bolo preto potrebné zacieliť na pomoc nie len týmto skupinám, ale aj ľuďom bez domova, či nezamestnaným.

Mesto Svidník každoročne vyčlení istú sumu zo svojho rozpočtu zameranú na participáciu občanov, k roku 2020 to bolo 5 000 eur. Suma mala financovať projekty, ktoré vzišli z verejnej súťaže, a to maximálne do výšky 5 000 eur, čo tvorilo 0,04 % z celkovej výšky rozpočtovaných výdavkov mesta Svidník na rok 2020.³³ Z participatívneho rozpočtu boli hradené projekty zamerané na revitalizáciu prostredia mesta a na jednoduché podujatia do 200 eur pre čo najširšiu verejnosť³⁴. Na internetovej stránke mesta sú taktiež dokumenty na stiahnutie, ktoré sú šablónou pre občanov, ako správne vytvoriť projekt a žiadať o jeho financovanie cez vyčlenenú sumu na participáciu. Každý projekt musel spĺňať isté kritériá, ktoré boli nevyhnutné pre jeho schválenie a následnú realizáciu.³⁵

- realizácia projektu musí byť ukončená do konca kalendárneho roka 2020,
- je ho možné technicky realizovať,
- predkladateľ projektu musí mať uvedený trvalý pobyt v meste Svidník a musí byť starší ako 15 rokov,
- projekt bude realizovaný len na území mesta Svidník, so súhlasom mesta Svidník a na jeho mestskom majetku,
- projekt musí byť vo verejnom záujme mesta Svidník a musí byť cieleň pre čo najširšiu skupinu obyvateľov mesta,
- žiadaný projekt musí byť schopný realizácie za cenu vyčlenenú pre participatívny rozpočet na daný kalendárny rok 2020 pre mesto Svidník,
- projekt nesmie porušovať žiadne právne predpisy či nariadenia a taktiež nesmie obsahovať žiadne hanlivé či diskriminačné prvky,
- realizovaný projekt nesmie žiadateľovi produkovať akýkoľvek finančný zisk či zisk na majetku,
- projekt nesmie vyžadovať inú ako obvyklú údržbu mestským podnikom služieb,
- projekt nesmie vyžadovať kúpu či iné nadobúdanie vlastníctva pozemku,

³³ Mesto Svidník, Mestský úrad vo Svidníku odbor financií, *Návrh 4. zmeny rozpočtu mesta Svidník na rok 2020*, [online] 2020. [cit. 2021-3-22]. Dostupné na: https://www.svidnik.sk/download_file_f.php?id=1422777.

³⁴ Mesto Svidník, *Participatívny rozpočet*, [online] 2020. [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.

³⁵ Tamtiež [cit. 2021-3-25].

- projekt sa netýka majetku mesta Svidník, ktorý je v správe rozpočtových organizácií.

Ďalej si ukážeme, ako daný proces implementácie participatívneho rozpočtu prebiehal v prípade projektov pre kalendárny rok 2020 v samospráve mesta Svidník. Celý proces sa uskutočnil nasledovne a bol rozdelený do 9-tich bodov:³⁶

1. mesto Svidník propagovalo a medializovalo možnosť podieľania sa občanov na tvorbe participatívneho rozpočtu,
2. vo februári 2020 sa uskutočnilo verejné stretnutie s občanmi mesta,
3. zber projektov financovaných prostredníctvom participatívneho rozpočtu bol vyhlásený prvého marca 2020 s možnosťou ich predloženia najneskôr do 30. apríla 2020, a to v elektronickej forme na: prsvidnik@svidnik.sk alebo písomnou formou zaslanou do klientskeho centra mesta Svidník v označenej obálke s nápisom: „*Participatívny rozpočet*“,
4. žiadosti boli zverejnené na webovom sídle mesta: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html> a následne boli predložené projekty vyhodnocované pracovnou skupinou. Pracovnú skupinu mesta Svidník tvorila primátorka mesta, prednosta úradu, vedúca kancelárie primátorky, vedúci odboru financií, vedúci odboru oddelenia výstavby, životného prostredia a správy majetku mesta, vedúca odboru sociálnych služieb, vedúca oddelenia projektového riadenia a referentka pre marketing a komunikáciu. Pracovná skupina vyhodnocovala, či sú projekty realizovateľné, teda či spĺňajú všetky kritériá spomínané vyššie,
5. projekty, ktoré pracovná skupina mesta Svidník uviedla za realizovateľné boli predstavené na verejnej prezentácii projektov 15. mája 2020 v Dome kultúry. Cieľom tejto verejnej prezentácie bolo oboznámiť obyvateľov mesta s projektami a s prínosom pre obyvateľov mesta,
6. následne sa uskutočnilo verejné hlasovanie, ktoré prebiehalo formou vhodenia hlasovacieho lístka do urny uloženej v klientskom centre na mestskom úrade alebo vyplnením krátkeho dotazníka na webovej stránke mesta: www.svidnik.sk. Hlasovať mohol každý občan starší ako 15 rokov s trvalým pobytom na území mesta Svidník, ktorý vyplnil hlasovací lístok. Hlasovanie

³⁶ Mesto Svidník, *Participatívny rozpočet*, [online] 2020. [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.

prebiehalo od 18. mája 2020 do 31. mája 2020, pričom každý občan mesta mohol hlasovať len jedenkrát.

7. propagácia projektov, ktoré pracovná skupina mesta Svidník uviedla za realizovateľné prebiehala až do ukončenia hlasovania, teda do 31. mája 2020,
8. víťazné projekty museli byť zrealizované podľa projektového zámeru, realizátor projektu zodpovedal za dodržanie projektového zámeru a musel komunikovať ohľadom samotnej realizácie projektu s príslušným koordinátorom – zodpovedným zamestnancom mestského úradu Svidník,
9. realizátor úspešného projektu musel dodať na mestský úrad vo Svidníku všetky bločky o nákupe materiálu na realizáciu projektu najneskôr do 10 pracovných dní od nákupu. Realizátor projektu musel požiadať o vystavenie objednávky k nákupu materiálu na realizáciu projektu ešte pred vyhotovením faktúry za jeho nákup.

V sekcii participácie sa následne na stránke mesta Svidník uvádzajú predchádzajúce zrealizované projekty z minulých rokov s vyplnenou celou žiadosťou o financovanie daného projektu cez participatívny rozpočet:³⁷

- „Parkourové prekážky a oddychová zóna sídlisko Karpatská“, realizované za 650 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Jednalo sa o zveľadenie okolia trávnej plochy za blokom číslo 15 na ulici Karpatskej. Projekt bol zameraný na rodiny s deťmi z ulice Karpatská, ktorí sa mali taktiež spolupodieľať pri jeho realizácii,
- „Detské ihrisko“, realizované za 1 450 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Cieľom bolo zabezpečiť deťom aktívne využívanie voľného času a revitalizáciou ihriska zlepšiť ich obratnosť, fyzické zdatnosti, zručnosti a rozvoj predstáv,
- „Z police do lavice“, realizované za 640 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Primárnym zámerom projektu bola realizácia cyklu celkovo šiestich besied so spisovateľmi, a tým zvýšiť u žiakov základnej

³⁷ Mesto Svidník, *Participatívny rozpočet*, [online] 2020. [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.

školy záujem o literatúru. Druhou zložkou projektu bol nákup kníh do školskej knižnice na ZŠ Komenského,

- „Relaxačná zóna“, realizovaná za 1 000 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Týmto projektom chceli občania mesta Svidník vytvoriť vhodné miesto pre kohokoľvek, kto by chcel stráviť voľný čas na pokojnom a príjemnom mieste, ktorých v meste bolo nedostatkom. Projektovú realizáciu malo zabezpečiť samotné gymnázium, pri ktorom bola táto relaxačná zóna situovaná, svojpomocne s pedagógmi a študentmi,
- „Športový deň pre "Nižný Svidník"“, realizovaný za 250 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Jednalo sa o spoločensko-sportový deň pre celé rodiny. Nápad spočíval v organizácii športového dňa pre susedov zo sídliska, ale aj pre všetkých, ktorí radi športujú. Cieľová skupina boli rodiny s deťmi,
- „Revitalizácia okolia obytných domov a vytvorenie oddychovej zóny“, realizovaná za 800 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Projekt bol zameraný na vyčistenie okolia opustených budov, úpravu trávnej plochy a následného vybudovania detských preliezačiek. Obyvatelia sa snažili o premenu každoročných nákladov mesta vyplývajúcich z údržby tejto nevyužitej časti mesta na jeho revitalizáciu, modernizáciu a prispôbenie novým obyvateľom okolia,
- „Prvá pomoc cez rozprávky“, realizovaná za 350 eur z participatívneho rozpočtu mesta v roku 2019. Pri výročí Svetového dňa Prvej pomoci, sa mohli deti spolu s rodičmi zúčastniť náučného chodníka, na ktorom si zábavnou formou cez rozprávky skúsili ošetriť jednoduché poranenia. Celú akciu mal realizovať Slovenský červený kríž Svidník, spolupodieľať sa na akcii mohli mládežnícki dobrovoľníci.

Prehľad realizovaných projektov má slúžiť na poukázanie funkčnosti participatívneho rozpočtovania v meste Svidník, aj ako šablóna správneho vyplnenia tejto žiadosti pre možných budúcich záujemcov o participáciu v meste. Všetky polia na vyplnenie v žiadosti o financovanie projektu cez participatívny rozpočet mesta Svidník sú stručné a jasné, aby sa zamedzilo zdĺhavému procesu overovania a prípadných zamietnutí iba z dôvodu ich zlého vyplnenia (viď Príloha 1 a 2).

3.2 SWOT analýza implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve

Pred začatím implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve je potrebné sa oboznámiť s jeho vlastnosťami. Samospráva by mala poznať výhody, no taktiež aj možné nedostatky či hrozby, ktoré sa môžu vyskytnúť pri implementácii tohto typu rozpočtu. V snahe uspokojiť potreby svojich občanov a dať im možnosť podieľať sa aspoň z časti na prerozdelení finančných prostriedkov pre nich vyčlenených, musí samospráva stále dbať na to, aby informovala čo najširšiu skupinu obyvateľov a zamedzila šíreniu dezinformácií, ktoré by mohli viesť k nezájmu obyvateľov o zapojenie sa do participatívneho rozpočtovania. Samospráva musí dbať na to, aby mala kvalifikovaných pracovníkov, ktorí sa budú zaoberať touto témou. Mali by zamedziť nedostatočnej informovanosti občanov z dôvodu nezvládnutia podania vecných a presných informácií o tomto type rozpočtovania a jeho výhodách, ktoré budú plynúť občanom, ako aj neskoršiemu neefektívnemu prerozdeleniu už vyčlenených finančných prostriedkov medzi projekty, ktoré nebudú spĺňať všetky náležité podmienky. Síce základom participatívneho rozpočtovania je dať možnosť občanom podieľať sa viac na chode samosprávy a využiť finančné zdroje na realizáciu ich nápadov, potreby nie všetkých skupín občanov môžu byť uspokojené, keďže je na participatívny rozpočet vyčlenená zväčša len malá časť z celkového rozpočtu samosprávy. Aj preto sa napríklad výberová komisia musí snažiť vybrať a realizovať len tie najlepšie projekty a taktiež zabrániť akejkolvek snahe žiadateľa využiť finančné prostriedky na iné účely ako boli schválené v jeho projekte a zamedziť tým jeho samo obohacovaniu.

Participácia občanov je pri tomto type rozpočtu na dvoch úrovniach, teda občania môžu sami projekty tvoriť a žiadať o ich financovanie, ako aj následne projekty sami vyberať a podporiť tie, ktoré najviac spĺňajú ich očakávania a túžby. Občania vedia pri tvorbe projektov pomôcť aj ich miestnym maloobchodníkom či podnikateľom, a to tým, že projekt budú realizovať s využitím ich práce. Taktiež môžu občania svoje projekty zacieliť na vytvorenie miesta pre im blízke koníčky či záľuby, ktoré samospráva prehliadala a neprikladala im význam či nutnosť realizácie.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame SWOT analýzu implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve, v ktorej porovnáme silné stránky participácie občanov a okrem toho poukazujeme na príležitosti, ktorými by mohli samosprávy v prípade implementácie tohto rozpočtu disponovať. V tejto analýze kladieme dôraz aj na možné negatíva, ktoré môžu

nastať pri využití participatívneho rozpočtovania. Niektoré z nich môžu vyplývať aj z nedodržania správnych postupov pri danej implementácii participatívneho rozpočtu.

Tabuľka 4: SWOT analýza implementácie participatívneho rozpočtu v samospráve

SWOT analýza	
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • demokraticky rozdelené finančné prostriedky • zvýšenie pocitu zainteresovanosti občanov pri rozhodovaní o chode samosprávy • zameranie na problémy menších 	<ul style="list-style-type: none"> • nezaobranie sa dôležitými témami • nemožnosť uspokojiť potreby všetkých občanov • nízka účasť občanov • vyčlenenie nedostatočnej výšky finančných prostriedkov z hlavného rozpočtu samosprávy
Priležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • možnosť financovania projektov v konkrétnych častiach samosprávy • pomoc domácim podnikateľom • financovanie nedokončených projektov samosprávy • možnosť inovácie 	<ul style="list-style-type: none"> • šanca nezájmu obyvateľov samosprávy • možný nedostatok informácií o správnej tvorbe a implementácii • nedodržanie podmienok participatívneho rozpočtu • šanca zneužitia finančných prostriedkov vyhradených pre participatívny rozpočet

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Berúc do úvahy tieto zistenia a poznatky, sa pokúsime v ďalšej kapitole zhrnúť základné náležitosti a postupy, ktoré sú podľa nás potrebné pre správnu implementáciu participatívneho rozpočtu v samospráve.

3.3 Postupy a náležitosti pre tvorbu a implementáciu participatívneho rozpočtu

Ako sme už vyššie v teoretickej časti spomínali, značné snahy o implementáciu participatívneho rozpočtu v samosprávach zlyhali alebo nevydržali do súčasnosti (viď Tabuľka 1). Aby sme predišli neúspechu a taktiež dosiahli čo najlepší výsledky je nutné,

aby bol participatívny rozpočet realizovaný čo najodbornejšie a najprofesionálnejšie. To znamená, že na jeho tvorbe by sa mali podieľať odborníci ako sú napríklad:³⁸

- manažér participácie – navrhuje formát participácie a metódy zapájania sa občanov do tohto procesu,
- koordinátor procesu – je zodpovedný za riadenie a koordináciu všetkých aktivít v rámci participatívneho procesu,
- facilitátor/facilitátori stretnutí – vedú stretnutia v rámci participácie občanov,
- odborník na komunikáciu – musí rozumieť participatívne procesu a byť pravidelne informovaný o napĺňaní procesu,
- zapisovatelia – väčšinou viacerí ľudia, ktorí sú zodpovední za tvorbu zápisov zo stretnutí a spracovanie základných výstupov pre koordinátora a odborníka na participáciu,
- logistická podpora stretnutí – pomáha koordinátorovi s logistikou, taktiež zabezpečuje priestory, potrebné materiály a občerstvenie.

Dôležitou súčasťou úspešnej implementácie participatívneho rozpočtu je aj správne realizovanie jeho jednotlivých fáz. Je viac ako dôležité postupovať týmito fázami správne a vynaložiť úsilie na ich konkrétne náležitosti:³⁹

- 1) informačná fáza – ako prvé sa samospráva snaží pomocou rôznych informačných prostriedkov rozšíriť povedomie u svojich občanov, že sa chystá participatívny rozpočet,
- 2) prípravná fáza – následne by sa po informovaní verejnosti mali začať zberať nápady od občanov. Rozpracovanie nápadov prebieha na verejných stretnutiach s občanmi, kde sa o ich nápadoch diskutuje a postupne sa z nich stávajú návrhy projektov. Týmto spôsobom sa budujú lepšie vzťahy medzi predkladateľmi projektov a občanmi. V tejto fáze sa taktiež projekty posudzujú po technickej stránke, teda či spĺňajú všetky potrebné náležitosti a sú realizovateľné. Posudzujú to zamestnanci úradu samosprávy a s predkladateľmi dotiahnu posledné nedostatky ich predložených projektov. Hotové projekty predstavia predkladatelia na verejnej prezentácii širokej verejnosti,

³⁸ MIKOVÁ, K. a kolektív. *Participovať? Participovať! učebnica participatívnej tvorby verejných politík*. [online], 2020, s. 36. [cit. 2021-3-19]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/parti_uc_ebnica.pdf.

³⁹ Tamtiež, s. 157. [cit. 2021-3-25].

- 3) rozhodovacia fáza – teraz prichádzajú na rad občania. Práve môžu začať rozhodovať o tom, ktoré projekty podporia a budú realizované. Rozhodovanie o projektoch prebieha na základe hlasovania a/alebo verejného zvažovania. Verejného zvažovania sa spravidla zúčastňujú predkladatelia projektov, ktorí všetky projekty (okrem svojho) hodnotia na základe kritérií, na ktorých sa v úvode stretnutia dohodnú,
- 4) realizačná fáza – po schválení projektov výberovou komisiou samosprávy a následnej podpore a výbere zo strany občanov, tieto projekty čaká finálna fáza realizácie. Realizáciu podporených projektov zväčša zabezpečuje predkladateľ projektu, pričom samospráva mu poskytuje ucelený servis. Niekedy však úlohu zrealizovať projekt môže na seba prebrať aj samotná samospráva,
- 5) evaluačná fáza – alebo príprava pre zlepšenie v budúcnosti. Cyklus participatívneho rozpočtu sa uzatvára záverečnou hodnotiacou diskusiou, v ktorej má každý účastník možnosť vysloviť svoje návrhy na zmenu procesu v budúcom ročníku.

Každá jedna fáza v postupe implementácie participatívneho rozpočtu je dôležitá. Od snaženia sa zvýšiť čo najväčšie povedomie u čo najväčšej skupiny občanov, až po snahu vyvodiť čo najlepšie závery z tohtoročného participatívneho rozpočtu a zistiť, v čom sa samotná samospráva môže do budúcnosti zlepšiť. Vysoká informovanosť občanov zvyšuje počet projektových návrhov, väčší počet projektov v rozhodovacom procese zvyšuje efektívnosť a zlepšuje aj celkové prerozdelenie finančných prostriedkov medzi projekty a teda aj medzi samotných občanov a následne čím lepšie prerozdelenie finančných prostriedkov, tým sú občania spokojnejší a vedie to k zlepšovaniu aj samotného participatívneho rozpočtovania do budúcnosti. Pri všetkom treba inovovať a neuspokojiť sa s doterajšími výsledkami, rovnako tomu je aj pri využívaní participatívneho rozpočtovania. Ak samospráva začne opomínať poslednú fázu v procese implementácie participatívneho rozpočtovania spomínanú vyššie, môže to mať za následok stagnáciu a nakoniec to môže viesť aj k neúspechu participatívneho rozpočtovania a vyvrcholiť v jeho zániku využívania.

Ak je už participatívny rozpočet v samospráve prijatý a samospráva vyčlení na tento typ rozpočtovania istú finančnú čiastku zo svojho celkového rozpočtu, nemusí byť ešte každý projekt prijatý a zrealizovaný. Patričné náležitosti musia splňať aj navrhované projekty od žiadateľov, ktorí sa uchádzajú o finančnú čiastku na realizáciu ich projektov. Taktiež je potrebné, aby ešte pred začiatkom realizácie projektu, bol dokončený celý jeho

návrh so všetkými jeho súčasťami. Pokúsime sa z doteraz zistených informácií zhrnúť si najdôležitejšie časti, ktoré by mal návrh projektu obsahovať:⁴⁰

- názov projektu,
- cieľ projektu. Teda koho chceme do projektu zapojiť alebo na koho chceme projekt zacieliť (cieľová skupina občanov, ktorých sa má projekt týkať), ako aj konkrétny nápad, ktorý chceme projektom realizovať,
- priebežný postup realizácie projektu. Fázy projektu od nákupu potrebných tovarov a služieb na realizáciu projektu až po jeho finalizáciu a odovzdanie,
- odhadovaný časový rámec projektu. Termín začiatku realizácie projektu, ako aj primárny termín odovzdania projektu,
- žiadaná cena na realizáciu projektu. Celkovú cenu projektu je nutné podrobne rozdeliť medzi jednotlivé položky, ktoré návrh obsahuje. Ďalej všetky súčasti projektu musia byť nacenené, zdokladované a preukázateľné,
- ďalšie poznámky, ako sú prípadné fotografie či vizualizácie navrhovaného projektu.

3.4 Implementácia participatívneho rozpočtu v samospráve mesta Giraltovce

Spôsoby, ako môže samospráva inovovať sú rôzne. My sa zameriame na možnosť implementácie participatívneho rozpočtovania na úrovni územnej samosprávy na Slovensku. Vyššie sme si ukázali, ako to vyzerá v okresnom meste na východe Slovenska, vo Svidníku. V tejto časti sa pokúsime poukázať na možnosť implementácie participatívneho rozpočtovania v samospráve mesta Giraltovce. Mesto Giraltovce sa nachádza na východe Slovenska vo Svidníckom okrese. V poslednom sčítaní obyvateľstva evidovalo 4 102 obyvateľov.⁴¹

V programovom rozpočte na rok 2020 boli celkové výdavky mesta Giraltovce rozpočtované vo výške 7 198 174 eur, z toho bežné výdavky vo výške 4 157 924 eur,

⁴⁰ Mesto Svidník, *Participatívny rozpočet*, [online] 2020. [cit. 2021-3-25]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.

⁴¹ Štatistický úrad Slovenskej republiky, *Obyvateľstvo podľa miesta sčítania, pohlavia, podmienok bývania, veľkosti lokality*, [online] 2020. [cit. 2021-3-22]. Dostupné na: [http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc40/Obyvate%C4%BEstvo%20pod%C4%BEa%20miesta%20s%C4%8D%C3%ADtania,%20pohlavia,%20podmienok%20b%C3%BDvania,%20ve%C4%BEkosti%20lokality%20\(obce\)%20a%20veku%20-%20HC40](http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc40/Obyvate%C4%BEstvo%20pod%C4%BEa%20miesta%20s%C4%8D%C3%ADtania,%20pohlavia,%20podmienok%20b%C3%BDvania,%20ve%C4%BEkosti%20lokality%20(obce)%20a%20veku%20-%20HC40).

kapitálové výdavky vo výške 2 830 066 eur a finančné operácie vo výške 210 184 eur.⁴² Predpokladajme, že by mesto Giraltovce na participatívne rozpočtovanie vyčlenilo rovnakú finančnú čiastku v pomere k výške jeho celkovému programovému rozpočtu ako malo mesto Svidník. Mesto Giraltovce by vyčlenilo sumu vo výške približne 3 000 eur (presne 2 853,49 eur). Myslíme si, že suma 3 000 eur nie je adekvátna minimálne prvému roku implementácie participatívneho rozpočtovania v samospráve a bolo by potrebné z celkového programového rozpočtu vyčleniť minimálne sumu 10 000 eur, aby to občanov motivovalo zapojiť sa a teda mali možnosť navrhnúť aj projekt, ktorý bude signifikantnejší. Túto sumu by mohlo mesto ponúknuť svojim občanom na realizáciu ich navrhnutých projektov. Okrem najnovšie realizovaných menších projektov v meste, ako je osadenie lávky ponad hlavnú cestu prvej triedy I/21 (7 000 eur), postavenie oporného múru na mestskom cintoríne (5 000 eur), oprava chodníkov na ulici Tehelná (40 000 eur), oprava školskej jedálne (8 200 eur), mesto financovalo aj väčšie projekty, ako bola výstavba bytového domu na ulici Dukelská (1 043 000 eur), rekonštrukcia Slovensko-poľského domu v centre mesta (37 000 eur), revitalizácia rómskej osady na ulici Kukučínová (633 000 eur) a rekonštrukcia učebni základnej umeleckej školy (spolufinancovanie 9 000 eur).⁴³ Stále je však v meste priestor pre ďalšie nutné revitalizácie prostredia, občianske centrá, cyklochodníky a projekty podpory rómskej menšiny. Na ktoré projekty budú finančné prostriedky smerované ukáže až výsledok výberovej komisie, ak sa mesto Giraltovce rozhodne participatívny rozpočet implementovať vo svojej samospráve a vybrané projekty budú spĺňať všetky potrebné náležitosti, aby mohli byť realizované.

Po diskusii s predstaviteľmi mesta Giraltoviec, pánom primátorom Mgr. Jánom Rubisom a pánom prednostom Ing. Pavlom Tchuríkom, sme dospeli k pár dôležitým záverom. Pán primátor, ako aj pán prednosta problematiku participatívneho rozpočtovania poznali. Po ukážke už implementovaných participatívnych rozpočtov v okolitých mestách a obciach, konkrétne v mestách Svidník, Veľký Šariš, Sabinov a Vranov nad Topľou, sa vyjadrili, že majú záujem o tento typ rozpočtovania a budú uvažovať o jeho implementácii už v budúcom rozpočtovom období. Ohľadom vyčlenenej finančnej čiastky z hlavného rozpočtu mesta sa zhodli na výške 20 000 eur. Myslíme si, že finančná čiastka je dostatočujúca pre prvý pokus o implementovanie participatívneho rozpočtu v ich samospráve mesta.

⁴² Mesto Giraltovce, *Programový rozpočet 2020*, [online] 2019. [cit. 2021-3-22]. Dostupné na: <https://www.giraltovce.sk/dokumenty/uradna%20tabula%20mesta/2020/Programov%C3%BD%20rozpo%C4%8Det%202020.pdf>.

⁴³ Tamtiež [cit. 2021-3-25].

Záver

Snaha obyvateľov aktívne sa zapájať do činností samosprávy je dôležitá pre jej ekonomické a sociálne napredovanie. Participácia občanov, aj vo forme rozpočtovania pomáha efektívnejšie hospodáriť s verejnými financiami. Obyvatelia týmto typom rozpočtovania narábajú s miestnymi financiami ako so svojimi vlastnými. Finančné prostriedky sa teda využívajú na uspokojenie konkrétnych potrieb občanov. Realizácia projektov financovaných participatívnym rozpočtom taktiež netrvá prídlho, z dôvodu, že sami občania chcú mať svoj projekt realizovaný v čo najkratšom časovom horizonte, a to vedú z časti aj sami ovplyvniť. Ovplyvniť dĺžku realizácie už pri výbere dodávateľa projektu alebo pomôcť vlastným pričinením a priložiť ruku k dielu. Stále sa ale jedná o rozpočet, preto jeho tvorba aj implementácia v samospráve musí byť kontrolovaná a spravovaná profesionálmi. Rozpočet ako hlavný nástroj prerozdelenia verejných financií musí spĺňať všetky patričné náležitosti.

Hlavným cieľom našej bakalárskej práce bolo vymedzenie participatívneho rozpočtovania na Slovensku a v zahraničí a návrh jeho implementácie v samospráve mesta Giraltovce. Po charakteristike základných pojmov, ako bol rozpočet a rozpočtovanie sme si v teoretickej časti práce ďalej priblížili problematiku participatívneho rozpočtovania. Analyzovali sme historický vývoj tohto typu rozpočtu a poukázali na rapidný, skoro 600 % medziročný nárast počtu implementácii participatívneho rozpočtu vo svetových ekonomikách od roku 2013 do roku 2019. Týmto chceme poukázať na očividné pozitíva vyplývajúce z participatívneho rozpočtovania, a preto sa taktiež snažíme implementovať participatívny rozpočet aj v samospráve mesta Giraltovce. Je veľký rozdiel medzi nami, Slovenskom, a naším susedom, Poľskom, v počte samospráv s implementovaným participatívnym rozpočtom. Kým v roku 2019 na Slovensku v prepočte len 0,2 % všetkých samospráv využívalo participatívny rozpočet, v Poľsku tento počet hraničí so 40 %. Veľký rozdiel, ktorý dokazuje slabé povedomie občanov a samospráv na Slovensku o tomto type rozpočtovania, ako aj jeho slabú implementáciu v slovenských samosprávach.

V analytickej časti práce sme už s naštudovanými vedomosťami o tejto problematike priblížili participatívny rozpočet implementovaný od roku 2019 v samospráve mesta Svidník, okresného mesta, 20 km vzdialeného od mesta Giraltovce. Z tohto dôvodu predpokladáme, že je to najlepší príklad pre náš následný pokus implementácie participatívneho rozpočtu v meste Giraltovce. Dôkladne sme rozobrali už realizované

projekty financované participatívnym rozpočtom z predošlých rokov v meste Svidník, postup pri tvorbe a výbere projektov, ako aj náležitosti, ktoré každý jeden projekt musel spĺňať. Následne sme vypracovali SWOT analýzu týkajúcu sa pozitívnych a negatívnych stránok participatívneho rozpočtovania, aby sme pochopili hrozby, ktoré musí každá samospráva registrovať a snažiť sa im predísť. Zamedzenie týchto vyplývajúcich hrozieb znižuje šancu neúspechu participatívneho rozpočtovania a jeho následného zániku, čo sa v slovenských samosprávach stávalo.

Ďalšie dôležité súčasti participatívneho rozpočtovania sme zhrnuli po SWOT analýze. Vysvetlenie nutnosti profesionálneho dohľadu počas celého procesu, fázy postupu pri tvorbe a implementácie participatívneho rozpočtu a v neposlednom rade najdôležitejšie súčasti v žiadosti o financovanie projektu z participatívneho rozpočtu.

Na záver pri pokuse o implementáciu participatívneho rozpočtu v samospráve mesta Giraltovce, sme sa pozreli na pár najvýznamnejších položiek v hlavnom rozpočte mesta. Pokúsili sme sa určiť vhodnú finančnú čiastku, ktorú by malo mesto vyčleniť z hlavného rozpočtu. Stretli sme sa s predstaviteľmi mesta Giraltovce s pánom primátorom mesta Mgr. Jánom Rubisom a pánom prednostom mestského úradu Ing. Pavlom Tchuríkom. Vysvetlili sme im nami riešenú problematiku participatívneho rozpočtu, rovnako sme im ukázali okolité samosprávy, ktoré už participatívny rozpočet využívajú. Nakoniec, po spoločnej diskusii sa pán primátor aj pán prednosta dohodli, že sa pokúsia participatívny rozpočet vo svojej samospráve mesta Giraltovce implementovať, vo výške 20 000 eur, a už od budúceho rozpočtového obdobia (2022).

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knižné zdroje

- 1) BELIČKOVÁ, Kornélia a kol. *Rozpočtová teória, politika a prax*. 2. dopl.vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 68. ISBN 978-80-7598-630-6.
- 2) GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, Elena a kol. *Svidník – mesto pre všetkých*. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2020, s. 12 - 13. ISBN 978-80-89051-36-6.
- 3) KRÁLIK, Jozef a kol. *Abeceda finančného práva*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2005, s. 38. ISBN 978-80-224-0851-4.
- 4) KUPKOVIČ, Milan a kol. *Kalkulácie a rozpočty*. 2. dopl.vyd. Bratislava: Sprint vfra, 2000, s. 175. ISBN 80-88848-63-6.
- 5) MEDVEĎ, Jozef a kol. *Verejné financie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011, s. 97. ISBN 978-80-89393-46-6.

Internetové zdroje a elektronické publikácie

- 6) BARRET, Katherine et al. *State budget sources* [online]. 2016, s. 4. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://www.volckeralliance.org/sites/default/files/attachments/ResourceGuide-ONLINE-Final2.pdf>.
- 7) DIAS, Nelson et al. *HOPE FOR DEMOCRACY – 25 YEARS OF PARTICIPATORY BUDGETING WORLDWIDE* [online]. 1. vyd. Portugalsko : in LOCO, 2014. s. 29. [cit. 2021-3-1]. ISBN 978-972-8262-09-9. Dostupné na: http://www.in-loco.pt/upload_folder/edicoes/1279dd27-d1b1-40c9-ac77-c75f31f82ba2.pdf.
- 8) DIAS, Nelson et al. *The Participatory Budgeting World Atlas* [online]. 1. vyd. Portugalsko : Epopeia a Oficina, 2014. s. 26. [cit. 2021-3-3]. ISBN 978-989-54167-3-8. Dostupné na: <https://www.oficina.org.pt/participatory-budgeting-world-atlas-2019.html>.
- 9) GINDLOVÁ, Barbara a kol. *Participatívny rozpočet a jeho uplatnenie v samospráve*. [online]. 2019, s. 1. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://mailchi.mp/df15e6792662/participatvny-rozpoet-a-jeho-uplatnenie-v-samosprve?e=105003d1a6>.
- 10) HRABINOVÁ, Alexandra a kol. *X+1 otázok a odpovedí o participatívnom rozpočte* [online]. 1. vyd. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2020, s. 17. [cit.

- 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/x+1%20otazok%20a%20odpovedi%20o%20participativnom%20rozpocete.pdf.
- 11) KARNIK, Shashikant. *Essentials of the budget process of the state government* [online]. 2000, s. 4-5. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/Essentials-of-the-Budget-Process-of-the-State-Government.pdf?fbclid=IwAR3xgcpYZdKpvwt3tx99afSr5i4ODP6vEmk46psjVJQRKl1-JiWpd38vx2g>.
- 12) KIM, Soojin et al. *Citizen participation in the budget process and local government accountability* [online]. 2013, s. 459. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/260178391_Citizen_Participation_in_the_Budget_Process_and_Local_Government_Accountability_Case_Studies_of_Organizational_Learning_from_the_United_States_and_South_Korea.
- 13) MESTO SVIDNÍK. *Návrh 4. zmeny rozpočtu mesta Svidník na rok 2020* [online]. 2020. [cit. 2021-3-22]. Dostupné na: https://www.svidnik.sk/download_file_f.php?id=1422777.
- 14) MESTO SVIDNÍK. *Participatívny rozpočet* [online]. 2020. [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.
- 15) MESTO GIRALTOVCE. *Programový rozpočet 2020* [online]. 2019. [cit. 2021-3-22]. Dostupné na: <https://www.giraltovce.sk/dokumenty/uradna%20tabula%20mesta/2020/Programov%C3%BD%20rozpo%C4%8Det%202020.pdf>.
- 16) MIKOVÁ, Karolína a kol. *Participovať? Participovať! učebnica participatívnej tvorby verejných politík* [online]. 1. vyd. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2020, s. 19. [cit. 2021-3-3]. ISBN 978-80-89051-54-0 Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/parti_ucebnica.pdf.
- 17) MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Súčasný stav participatívnych rozpočtov na Slovensku* [online]. 2020. [cit. 2021-3-3]. Dostupné na: [Zoznam samosprav PR_2020.pdf](#).
- 18) ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Obyvateľstvo podľa miesta sčítania, pohlavia, podmienok bývania, veľkosti lokality* [online]. 2020. [cit. 2021-3-17]. Dostupné na:

[http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc40/Obyvate%20C4%BEstvo%20pod%20C4%BEa%20miesta%20s%20C4%8D%C3%ADtania,%20pohlavia,%20podmienok%20b%20C3%BDvania,%20ve%20C4%BEkosti%20lokality%20\(obce\)%20a%20veku%20-%20HC40](http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc40/Obyvate%20C4%BEstvo%20pod%20C4%BEa%20miesta%20s%20C4%8D%C3%ADtania,%20pohlavia,%20podmienok%20b%20C3%BDvania,%20ve%20C4%BEkosti%20lokality%20(obce)%20a%20veku%20-%20HC40).

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A: Prvá strana žiadosti o financovanie projektu cez PR

Príloha B: Druhá strana žiadosti o financovanie projektu cez PR

Príloha A: Prvá strana žiadosti o financovanie projektu cez PR⁴⁴

**Žiadosť o financovanie projektu cez participatívny rozpočet
na rok 2020 v meste Svidník**

 Názov projektu

 Meno žiadateľa, adresa a kontaktné údaje. V prípade osoby od 15 do 17 rokov aj meno garanta a jeho kontaktné údaje

 Lokalita realizovaného projektu (ulica, bližšie umiestnenie, prípadne rozsah v m²)

 Krátka charakteristika pre propagáciu projektu (táto charakteristika bude použitá na spropagovanie Vášho projektu)

⁴⁴ Zdroj: Mesto Svidník, *Participatívny rozpočet*, [online] 2020, [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.

*Príloha B: Druhá strana žiadosti o financovanie projektu cez PR*⁴⁵

 Popis nápadu, cieľová skupina

 V prípade, že žiadate prostriedky na podujatie, poprosíme uviesť orientačný termín akcie *(nevyplňajte, ak nežiadate na podujatie)*

 Fotodokumentácia súčasného stavu lokality, alebo aj vizualizácia projektu
(nepovinné)

 Očakávaná finančná náročnosť projektu, jednotlivé položky, celková suma v EUR

⁴⁵ Zdroj: Mesto Svidník, *Participatívny rozpočet*, [online] 2020, [cit. 2021-3-17]. Dostupné na: <https://www.svidnik.sk/participativny-rozpocet.html>.